

Jegyzetek művészettörténethez III.

8. és 9. osztály

Egyiptom

Óbirodalom	Kr. e. 2635 - 2155
I. Átmeneti kor	Kr. e. 2155 – 2040
Középbirodalom	Kr. e. 2040 - 1780
II. Átmeneti kor	Kr. e. 1785 -1522
Újbirodalom	Kr. e. 1522 - 1070
III. Átmeneti kor	Kr. e. 1070 - 712
Kései kor	Kr. e. 712 - 332
Görög-római kor	Kr. e. 332 – 395

Temetkezési és vallási szokások

- a test tartósítása (mumifikálása)
- hit a túlvilági életben
- utolsó ítélet
- istenháromságok (Ozirisz, Ízisz, Hórusz)
- egyistenhit (Aton)

Az ember testből és lélekből áll:

- ka: életerő, teremtő erő
- ba: egyediség, személyiség
- ah: test

A mumifikálás szakaszai:

- eltávolították a belső szerveket
- testet megtisztították, kiszáritották (nátronoldattal)
- vászontekercsekkel bepólyálták
- ráillesztették a múmiamaszkot
- díszes szarkofágba helyezték
- a száj jelképes megnyitása

Az utolsó ítélet:

- az elhunyt megjelenik Ozirisz, a halottak és a túlvilág istene ítélőszéke előtt
- Thot, az igazság istene mérlegre teszi az elhunyt szívét
- a helyes életet Maat istennő jelképezte a mérlegen egy strucctoll képében
- a bűnösöket egy krokodilfejű szörny felfalja

Hunhofer papirusz, XIX. Dinasztia, Kr. e. 1307- 1196), London, British Museum
Get-mut múmiát őrző szarkofág (Kr. e. 945- 712), Róma, Vatikáni Múzeumok

Építészet

Sírépítmények

- masztaba
- piramisok
- sziklasírok

Masztaba

- csonka gúla alakú sír építmény
- föld feletti részek:
 - áldozati kápolna
 - szerdáb (a halott életnagyságú szobrának helye)
- föld alatti részek:
 - sírkamra (szarkofággal és berendezési tárgyakkal)
 - a sírkamrába vezető akna

Piramisok

Lépcsős piramis:

- több, egymásra illesztett masztaba
- a sírkamrát a piramis alatt helyezték el

Dzsószer fáraó piramisa, Kr. e. 2700 körül, Szakkara

Valódi (gúla alakú) piramis:

Piramisegyüttes részei:

- völgytemplom:
 - a Nílus partján helyezték el, ide kötött kis a halottat szállító bárka
 - itt mumifikálták a halottat
- felfvető út
- halotti templom:
 - a fáraó kultusztemploma
- piramis:
 - a piramis sírkamrájában helyezték el a szarkofágot
- mellékpiramisok

Kheopsz, Khephrén és Mükherinosz piramisa, Kr. e. 2500-2600 körül, Gíza

Khephrén fáraó halotti temploma, Kr. e. 2500 körül, Gíza

Kheopsz-piramis

Eredeti magassága: 146,6 méter

Jelenlegi magassága: 138,75 méter

Az oldalak hosszúsága: 230,4 méter

Az építkezéshez felhasznált mészkőtömbök száma: 2 300 000

A mészkőtömbök tömege átlagosan: 2,5 tonna

Az építmény becsült térfogata: 2 521 000 m³

Építésének időtartama: 20 év

A Kheopsz-piramis belsejében néhány kisméretű belső kamra van:

- északi oldalon nyíló bejáratától meredek folyosó vezet a piramis belsejébe
- 30 méter mélyen van az eredeti, földalatti sírkamra
- módosítások során további kamrákat építettek
- királynő kamrája, a fáraó szobrának és a halotti kellékeket helyezték itt el
- Nagy Galéria
- fáraó sírkamrája, előterét gránittömbbel zárták le, mennyezete álboltozatos
- szellőzőnyílások

Templomok

Az ókori egyiptomi templomtípusok:

- a túlvilági élet templomai: völgytemplom és halotti templom
- kultusztemplomok: az istenek házai

Épületszerkezetek:

- a falakat és az oszlopokat kőből, habarcs nélkül illesztették össze
- a tetőszerkezet szintén kőgerenda, emiatt
- kis fesztávolság és nagy oszlopsűrűség jellemzi

Az oszlopok és pillérek jellemzői:

- lábazat, törzs, fejezet
- felfele keskenyedő
- általában növényi díszítést mintáz: papyrusz, lótusz, pálmalevél
- különleges oszlopok: geometrikus, Hathor istennő fejével díszített oszlop

Az Amon-templom zárt papyruszfejezetes oszlopai, Kr. e. 15-13 sz., Luxor

III. Ramszesz-templom nyitott papyruszfejezetes oszlopai, Kr. e. 1196-1070, Théba

Az egyiptomi templom jellemzői és részei (újbirodalom):

- kelet-nyugat irányba tájolt, kelet fele néző bejárati homlokzat
- monumentális méretek
- szimmetrikus (hossztengely szerint)
- egymáshoz kapcsolódó, egyre kisebb terek
- bazilikás megvilágítás

- részei:

- kapuzat (pülon)
- előudvar (oszlopsorral körülvett nyitott udvar, perisztül udvar)
- oszlopcsarnok (hüposztül-csarnok)
- szentély
- raktárak

Szobrászat

Az ókori egyiptomi szobrok vallási és temetkezési célból készültek

Típusai:

- istenszobrok
- fáraószobrok
- temetkezési szolgaszobrok (usébtik)

Jellemzői:

- frontális
- szimmetrikus
- tömbszerű
- előírt testtartás
- idealisztikus
- színezett
- jelképek (atribútumok)
- anyaga társadalmi rangnak megfelelő

- írással díszítették (hieroglifák)
- egyalakos ábrázolás
- többalakos ábrázolás (szoborcsoport)

Óbirodalom szobrászata

Leggyakrabban fáraókat és isteneket ábrázoló szobrokat készítettek.

Khephrén fáraó ülő szobra, Kr. e. 2540- 2505, diorit, Kairó, Egyiptomi Múzeum

Mükerinosz-triász, Kr. e. 2480 körül, gránit, Kairó, Egyiptomi Múzeum

Ülő írnok (Kai kancellár szobra) Kr. e. 3. évezred, festett mészkő, Párizs, Louvre

Falusi bírós szobra (Sheik el-beled), Kr. e. 3. évezred, fa, Kairó, Egyiptomi Múzeum

Sziklába faragott szobrok

A szfinx szobra Gízában

- oroslán test, emberi fejet ábrázoló keveréklény
- a fáraó hatalmát jelképezi

Szfinx, Kr. e. 2500 körül, Khephrén uralkodása alatt, mészkő, Gíza

Középbirodalom szobrászata

A Középbirodalomban egyre több apró szolgaszobrot (usebtik) temetnek el a halottaik mellé az egyiptomiak.

Búzát őrölő nő, festett mészkő, Kairó, Egyiptomi Múzeum

Újbirodalom szobrászata

Szenenmut és Noferuré hercegnő kockaszobra, Kr. e. 1465, gránit,

IV. Ramszesz sírjából származó festett fa szobor, Kr. e. 1160 körül, Párizs, Louvre

IV. Amenhotep Ehnaton fáraó uralkodása idején (Kr. e. 1353-1335) új vallás és ábrázolási formák alakultak ki. Rövid időszakra megjelent az életszerű, realista ábrázolás.

Nofertiti királyé portréja, Kr. e. 1300 körül, festett mészkő, Berlin, Egyiptomi Múzeum

II. Ramszesz fáraó szobrai

- a fáraó templomát a Nílus partján lévő sziklás hegység belsejében alakították ki
- homlokzatot négy hatalmas, a fáraót ábrázoló szobor díszíti
- 1964- ben az Asszuáni- gát építése miatt a hegyet feldarabolták és 210 méterrel távolabb újra összeépítették

II. Ramszesz sziklatemplomának szobrai Abu-Szimmelben, Kr. e. 1300 körül

Domborművek

A sírokat és templomokat domborművekkel, falfestményekkel díszítették.

A domborművek vésésének kétféle technikája van:

- magasdombormű (a hátteret mélyítették)
- mélydombormű (a tervezett rajz körvonalait bevették)

Az ábrázolás jellemzői:

- a hangsúlyt a mondanivalóra és nem a valóság utánzására helyezték
- a legjellegzetesebb részeket örökítették meg (csavart testtartás)

Gyakori témák:

- hétköznapi jelenetek
- temetési szertartás jelenetei
- a túlvilági élet jelenetei

Fém Tombművek

Az ókori Egyiptom egyik legszebb és legismertebb lelete az 1922-ben a Királyok Völgyében megtalált Tutanhamon fáraó sírhelye. A halotti maszkot és a berendezési tárgyakat arannyal borították és drágakövekkel díszítették.

Tutanhamon fáraó arany halotti maszkja, Kr. e. 1350 körül

Tutanhamon fáraó trónszéke, Kr. e. 1350 körül, aranyozott fa, Kairó, Egyiptomi Múzeum

Festészet

Az egyiptomi festmények ábrázolási szabályai:

- legnagyobb felület szerint ábrázoltak tárgyakat
- nincs árnyékolás
- hatalomnak megfelelő méretek
- jellemző nézet (csavart testtartás)
- az emberi testet egy idealizált szabály szerint ábrázolták
- vízszintes sávokra tagolták a képfelületet (az időbeliség és térbeliség ábrázolása)

Hathor istennő és I. Széthi, Kr. e. 1300 körül, falfestmény I. széthi sírjában, Királyok Völgye

Fáraó vadászaton, Kr. e. 14. sz., thébai falfestmény Nebamun sírjából, London, British Museum

Ökörhajcsár, Kr. e. 1640- 1550, falfestmény Nebamun sírjából, London, British Museum

Az egyiptomi ötvösművészet

Az ókori egyiptomiak varázserőt tulajdonítottak a különböző amuletteknek.

Tutanhamon sírjában tökéletes épségben megmaradt ékszereket találtak.

Nehbet keselyű melldísz:

- Nehbet Felső-Egyiptom keselyű istennője
- karmaiban a végtelen körforgást jelképező gyűrűvel

Melldísz szárnyas skarabeusszal:

- a skarabeusz a újjászülető Nap és a feltámadás szimbóluma

Hórusz- szemes melldísz

- Hórusz a gyógyítást, egészséget és a teljességet jelképezte
- balra Felső-Egyiptomot jelképező keselyűistennő, Nehbet
- jobbra Alsó-Egyiptomot jelképező kobraistennő, Udzsat

Az egyiptomi viselet

- férfiak: ágyékkötő
- nők: hosszú ingruha (kalaszírisz)

- előkelők:

- díszes vállgallér
- ékszerek (amulettek)
- fejdíszek
- Alsó- és Felső Egyiptomot jelképező korona
- fáraók csíkozott kendője (nemesz- kendő)
- szandál
- paróka

Szorgalmi:

Egyiptomi istenek
Egyiptomi templom, oszlopok
Amarna- korszak (Ehnaton, Nofertiti)
Tutanhamon